

Penmail

Jaargang 17, nr. 3 – Juli 2022

Uitgave : Werkgroep Kinderhandschrift

Redactie: Dick Schermer (dick.schermer@upcmail.nl)

Gratis digitaal kwartaalblad met informatie over kinder- en jeugdhandschrift

Doel en doelgroep

Met deze Penmail willen we mensen met belangstelling voor het schrift van kinderen en jeugdigen regelmatig informeren.

We vermoeden dat er bij meerdere groepen behoefte bestaat aan regelmatige informatie op dit gebied: Stichting Schrijfpedagogische Hulp (SPH), Vereniging voor handschriftontwikkeling (VLSM), Nederlandse Orde van Grafologen (NOG), Landelijke Bond van Remedial Teachers (LBRT), Onderwijsadviesdiensten (schrijfspecialisten), schrijftherapeuten.

Afbakening

Penmail zal zich vooral richten op deze terreinen: Handschriftonderwijs, schrijfmethode, schrijfmateriaal, schriftontwikkeling, schrijftests, verband tussen handschrift en persoonlijkheid, ofwel pedagogische schriftkunde. Informatie op het gebied van krabbels, tekeningen en kalligrafie valt in principe buiten onze doelstelling.

0-0-0-0-0

**Graag worden we attent gemaakt op recente artikelen.
Zodat we er allemaal van kunnen profiteren.
Bij voorbaat hartelijk dank!**

Citaat dat het doordenken waard is

Schriftpsycholoog Dr. Marc Seifer:

“Op die manier bekeken, kunnen we nu zeggen dat handschrift een vorm van geschreven spraak is en daarom een stap verder gaat dan alleen spraak, wat de reden is dat we bovenaan de evolutionaire ladder staan. Het lijkt mij dat dat de manier is om onze kinderen weer cursief handschrift aan te leren.”

Handwriting in children with Attention Deficient Hyperactive Disorder: role of graphology

Op PubMed verscheen in 2019 dit wetenswaardige artikel van Rony Cohen c.s. Zij onderzochten het handschrift van 49 leerlingen van 13-18 jaar met en zonder ADHD op maar liefst 19 kenmerken. Om er een aantal te vermelden:

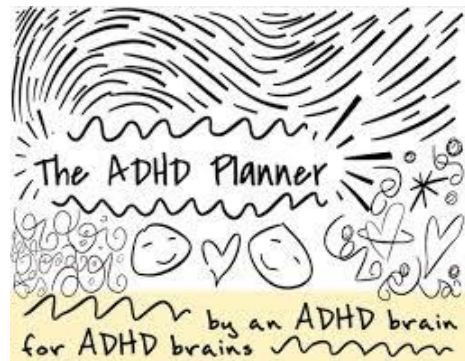
- marges (geen of slechts één);
- regelverloop (nooit oplopend);
- regel-, woord- en letterafstand (allemaal abnormaal);
- lettergrootte (abnormaal, 3-4 cm);
- continuïteit of vloeiend verbonden (afwezig),
- schrijfsnelheid (nooit langzaam),

Het bleek, dat de kinderen met ADHD (op basis van DSM IV/V) negen of meer kenmerken vertoonden.

Conclusie: Grafologie of schriftpsychologie kan als een klinisch zinvol hulpmiddel bij de diagnose ADHD dienen.

Het abstract is hier te vinden: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31823772/>

Het artikel is hier te vinden: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6902409/>

Inschrijving symposium geopend!

De kracht van schrijven met de pen 2.0
12 oktober 2022

Evidence-based kansen voor kinderen in de klas
Symposium voor onderwijsprofessionals en kindtherapeuten

Woensdag 12 oktober 2022 organiseren de Hogeschool van Amsterdam en SchrijvenNL het inspirerende symposium De kracht van schrijven met de pen 2.0. Schrijf je voor 1 juli 2022 in en maak gebruik van het early bird tarief!

Het symposium neemt je mee in de nieuwe ontwikkelingen in het schrijven met de hand waarbij de vertaalslag van evidentie naar de praktijk in de klas wordt gemaakt. Wat is de kracht van schrijven? Welke vorm van extra ondersteuning is effectief om ervoor te zorgen dat alle kinderen leesbaar en soepel leren schrijven op school? Hoe kunnen leerkrachten en kindtherapeuten elkaar hierin versterken? En we gaan in op de nieuwe groepsinterventies zoals Samen aan de Slag met Schrijven-SASSI voor groep 3 en 4 en het WRITIC-groepsprogramma voor groep 2.

Op deze dag hebben we twee Engelse keynote speakers: prof. dr. Anna Barnett van Oxford Brookes University en dr. Melissa Prunty van Brunel University London. Zij zijn beiden verbonden aan de Engelse Handwriting Association en gaan ons informeren over de laatste ontwikkelingen van hun onderzoek naar handschriftontwikkeling.

Nieuwe inzichten en praktische informatie zorgen voor 'up-to-date' kennis over handschriftontwikkeling, vanaf groep 1-2 tot en met het VO. Op [onze website](#) vindt u het volledige programma

 Schrijf je nu in!

Praktische informatie

Datum: woensdag 12 oktober 2022
Tijden: 09:15 – 18.00 uur (inloop vanaf 08.30 / eindtijd is incl. borrel)
Locatie: Nicolaes Tulphuis (NTH), Tafelbergweg 51, 1105 BD Amsterdam
Prijs: 150,- euro (early-bird – tot 1 juli 2022), 175,- euro (vanaf 1 juli)
Accreditatie: Wordt aangevraagd

Contact

Neem voor vragen en informatie contact op met het secretariaat via:
kansenvoorkinderen-fg@hva.nl

De congrescommissie van SchrijvenNL

Drs. Sabine van Everdingen, dr. Margo van Hartingsveldt en
dr. Anneloes Overvelde

SchrijvenNL is een multidisciplinaire groep van bevoegen handschriftexperts. Ons motto is: Samen sterk voor kinderen die moeite hebben met schrijven met de hand. Met dit symposium streven we naar verdere kennisuitwisseling tussen onderwijsprofessionals en kindtherapeuten.

Creating Tomorrow

Interessante bundelbijdragen

In de reeks ‘Over kinderhandschrift ... gesproken’ zijn twee nieuwe bundels verschenen. Om uit elke bundel enkele interessante bijdragen te vermelden:

Bundel 118:

- + Waarom handschrijven voor kleuters nog altijd belangrijk is, Primary Beginnings, 2021 (2 blz.)
- + 8 Redenen waarom je dingen nog steeds met de hand moet opschrijven, Alyssa Mertes, 2022 (6 blz.)
- + Handschriften bespreken met 10/11-jarigen, Ans van Zuijlen, 2022 (2 blz.)
- + Handschriftonderwijs aan kinderen: waarom het belangrijk is het correct aan te leren, Sue Smits, 2021 (5 blz.)

Bundel 119:

- + 5 Manieren om schrijven leuk te maken, Jenae, z.j. (2 blz.)
- + Waarom bevordert schrijven met de hand beter en sneller leren? Christopher Bergland, 2021 (3 blz.)
- + Top 10 redenen om cursief te leren, Iris Hatfield, 2018 (2 blz.)
- + Geschreven woord redden van pandemie-aanval, Manoj Sharma, 2022 (3 blz.)

Geïnteresseerd in een enkel artikel? Met genoeg sturen we dit digitaal toe.

Het is ook mogelijk om een pdf-versie van de hele bundel voor € 3,50 aan te schaffen.

Te bestellen bij de redactie: dick.schermer@upcmail.nl.

SASS! Samen aan de slag met schrijven!

Evidence-based groepsinterventie voor handschriftontwikkeling in groep 3 en 4 Voor leerkrachten en kindertherapeuten!

Ingrid van Bommel-Rutgers, Liesbeth de Vries, Margo van Hartingsveldt, Anneloes Overvelde komen – namens SchrijvenNL – met zeer verheugend nieuws!

We hebben goedkeuring aangevraagd voor de SASS cursus via het STAP-budget en dat is positief beloond!

Dat houdt in dat deelnemers de tweedaagse SASS-cursus inclusief online intervisie kunnen volgen vanuit het STAP-budget.

Het STAP-budget is een overheidssubsidie die iedere NL (mits niet met pensioen) kan aanvragen.

Deelnemers betalen dus zelf geen kosten.

De informatie is te vinden op onze website: <https://www.schrijvennl.nl/links-/module-0-sass-cursus-voor-onderwijsprofessionals/>

Belangstellenden kunnen bij ons een inschrijfformulier aanvragen, zij ontvangen dan een aanmeldingsbewijs. Met dit aanmeldingsbewijs kunnen zij zich op 1 september inschrijven voor de eerst volgende cursusdagen.

We staan vanaf 5 juli op de STAP-lijst, maar nogmaals: een inschrijfformulier aanvragen is nu al mogelijk.

Heb je vragen? Stuur dan een mail naar SchrijvenNL.nl@gmail.com

Met veel schrijfgenoege en zomervakantiegroeten,

Dick Schermer / 01.07.22